

กระบวนการการวิเคราะห์และแสดงสภาพทางผังเมือง เพื่อเป็นข้อมูลสาธารณะในท้องถิ่น
: กรณีศึกษาเมืองเพชรบุรี

นายกิตติกร วิเศษสุน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางผังเมืองและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางผังเมือง ภาควิชาการวางผังเมืองและเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-331-232-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PROCESS OF THE ANALYSIS AND ILLUSTRATION OF CITY PLANNING AS LOCAL PUBLIC
INFORMATION :A CASE STUDY OF PHETCHABURI MUNICIPALITY

KITTIKOON VISESSUMON

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning in urban Planning
Department of Urban and Regional Planning

Graduate School

Ghulalongkorn University

Academic Year 1998

ISBN 974-331-232-3

กิตติคุณ วิเศษสมน : กระบวนการการวิเคราะห์และแสดงสภาพทางผังเมืองเพื่อเป็นข้อมูล
สาธารณะในท้องถิ่น:กรณีศึกษาเมืองเพชรบุรี (PROCESS OF THE ANALYSIS AND
ILLUSTRATION OF CITY PLANNING AS LOCAL PUBLIC INFORMATION : A CASE
STUDY OF PHETCHABURI MUNICIPALITY) อ.ที่ปรึกษา : อ.ขวัญสรวง อติโพธิ,
486 หน้า, ISBN 974-331-232-3

การวิจัยนี้ได้จัดทำขึ้นด้วยเห็นความจำเป็นว่าการแก้ปัญหาและพัฒนาเมืองในวันข้างหน้า นั้น ควรมี
ความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการของเมืองนั้นอย่างแท้จริง โดยสืบสานความเป็นมาของเมือง สภาพการตั้ง
ถิ่นฐานในหลายระดับที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ทั้งเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยต่าง ๆ คือสิ่งที่ต้องกระทำ

นอกจากความจำเป็นดังกล่าวข้างต้นแล้ว กระบวนการแก้ปัญหาและพัฒนาเมืองในวันข้างหน้า
ยังเป็นที่ยอมรับกันขึ้นทุกทีว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนพลเมืองเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ด้วยเหตุทั้งสองประการ
ดังกล่าว วิทยานิพนธ์นี้จึงมีการเรียนรู้ ค้นพบ และสร้างความรู้ความเข้าใจอันแบ่งเป็นสองส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเมืองของเพชรบุรี ตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน จาก
การศึกษาพบว่าเพชรบุรีเป็นศูนย์กลางการค้าและคมนาคมที่สำคัญในภูมิภาคตะวันตก นอกจากนี้พบว่า การตั้ง
ถิ่นฐาน ขึ้นอยู่กับสภาพของโครงข่ายถนน และมีอัตราการเจริญเติบโตของเมืองสูง ตั้งแต่เมื่อตัดถนนเพชรเกษม
มาถึงจังหวัดเพชรบุรี และยังพบว่าคนเมืองเพชรบุรี มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ ในการที่จะพัฒนาเมือง
ของตัวเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น แม้จะยังไม่มีการพัฒนาเมืองโดยประชาคมเมืองเกิดขึ้น แต่
คนในท้องถิ่นก็คงยังมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ดังนั้น จึงเชื่อว่าการวิจัยลักษณะนี้มีความจำเป็นและมี
ความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริง

ส่วนที่ 2 ประโยชน์ที่จะเกิดเนื่องมาจากงานในลักษณะนี้ ประการแรก ใช้เป็นข้อมูลร่วมพัฒนาเมือง
ประกอบการเคลื่อนไหวของประชาคม ประการที่ 2 เป็นหลักสูตร หรือฐานความรู้ความเข้าใจประกอบ
หลักสูตรในการเรียน และประการที่ 3 ใช้เป็นฐานข้อมูลทำให้คนทั่วไป หรือคนเมืองเพชรบุรีใช้เป็นประโยชน์
เช่น ทางด้านการท่องเที่ยว หรืออื่น ๆ

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา การวางผังเมือง
ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

##C835296 : MAJOR URBAN AND REGIONAL PLANNING

KEY WORD: URBAN PLANNING

KITTIKOON VISESSUMON : PROCESS OF THE ANALYSIS AND ILLUSTRATION

OF CITY PLANNING AS LOCAL PUBLIC INFORMATION : A CASE STUDY OF

PHETCHABURI MUNICIPALITY THESIS ADVISOR : MR. KWANSUANG ATIBODHI,

Urb.D. 486 pp. ISBN 974-331-232-3

The study was conducted due to the reason that urban development and planning in the future should throughly understand and realize how the community had developed from the history. Urbanization in many levels related each others and changed from time to time must be regarded.

Second, It has been believed that problem solving and urban planning in the future must be contributed by people. This is now the most important to make the plan applicable.

By both reasons, this study event throughly for learning, finding and then summ rized the results to two parts. The first part concerned with knowledges and understandings of the development of Phetchaburi Province from the past until now. The study shows that Phetchaburi Province was a Center of transportation and tradition of the western part of Thailand. Urbanization developed rapidly after Pechkasem Road was routed through Phetchaburi Province, anyway, some communities were developed by themselves. By the reasons, eventhough there was not any urban development process, some communities were developed by local people. As the results, this conceptual idea of study is possible and applicable.

The second part of the study concluded usefulness of the study. First, the study would be used as basis data for urban development planning along with mobilization of community. Second, to be used as academic knowledge and third, to be used by public such as tourism.

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง.....

ลายมือชื่อนิติต..... *by Sindy*

สาขาวิชา การวางผังเมือง.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *Atibodhi*

ปีการศึกษา 2541.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

ฉ

วิทยาลัยนานาชาติแห่งนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ของอาจารย์
ขวัญสรวย อติโรทธิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัย ซึ่งท่านได้เมตตาให้คำแนะนำและข้อคิด
เห็นต่าง ๆ ของการวิจัยมาด้วยดีตลอด รวมทั้งได้กรุณาให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสติดตามไป
จังหวัดเพชรบุรีและได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หลายครั้ง

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ ที่ให้พรแก่ลูกและให้กำลังใจทุก ๆ อย่าง ขอขอบคุณ
ข้าราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ของจังหวัดเพชรบุรี และกลุ่มคนรักเมืองเพชร กลุ่มยายกับตา
ที่สนับสนุนด้านข้อมูล และที่ขาดไม่ได้คือ ขอขอบคุณคุณอุษา วิเศษสุมน ที่ช่วยเหลือในทุก ๆ
ด้านให้วิทยาลัยนานาชาติแห่งนี้สำเร็จได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ท
สารบัญแผนที่.....	ฒ
สารบัญแผนภูมิ.....	ด
สารบัญภาพ.....	ถ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	3
ขอบเขตในการศึกษา.....	4
ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา.....	4
แหล่งข้อมูล.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2 แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
1. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการของเมือง.....	8
1.1 เมืองเป็นผลมาจากการจัดระเบียบในการใช้พื้นที่.....	8
1.2 ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับการศึกษา ประวัติศาสตร์.....	8
1.3 การวิเคราะห์โดยให้ความสำคัญทางด้านสังคม -ประวัติศาสตร์จะได้ "แก่นปัญหา" ที่อยู่เบื้องหลังของ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมือง.....	10
2. แนวความคิดประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ.....	10
2.1 การวางแผน.....	10
2.2 การวางแผนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	13
2.3 สภาพการณ์ประชาสังคมในปัจจุบัน.....	15
2.4 องค์ประกอบและเงื่อนไขของประชาสังคม.....	22
2.5 ความหมายและแนวคิดของ civil society ในสังคมไทย	31
2.6 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการพัฒนาประชาสังคมไทยร่วมสมัย....	35
2.7 ตัวอย่างการพัฒนาประชาสังคมในต่างจังหวัด.....	41
2.8 กระบวนการมีส่วนร่วมในเมืองเพชรบุรีปัจจุบัน.....	48
2.9 วิทยานิพนธ์นี้จะสามารถมีส่วนร่วมได้ในขั้นตอนใด.....	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ความเป็นมาของเมืองเพชรบุรี.....	55
3.1 ยุคก่อตั้งชุมชน สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์	
3.1.1 ระดับภูมิภาค.....	57
3.1.2 ระดับเมือง.....	60
3.1.3 ระดับชุมชน.....	63
3.2 ยุคก่อตั้งเมือง สมัยทวาราวดี.....	69
3.2.1 ระดับภูมิภาค.....	69
3.2.2 ระดับเมือง.....	77
3.2.3 ระดับย่าน/ชุมชน.....	81
3.3 ยุคทองของเพชรบุรี สมัยอยุธยา.....	83
3.3.1 ระดับภูมิภาค.....	83
3.3.2 ระดับเมือง.....	89
3.3.3 ระดับย่าน/ชุมชน.....	95
3.4 ยุคฟื้นฟูเมือง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3)	108
3.4.1 ระดับภูมิภาค.....	108
3.4.2 ระดับเมือง.....	110
3.4.3 ระดับย่าน/ชุมชน.....	111
3.5 ยุคปรับปรุงเมืองฯให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ สมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 8).....	113
3.5.1 ระดับภูมิภาค.....	113
3.5.2 ระดับเมือง.....	118
3.5.3 ระดับย่าน/ชุมชน.....	126
3.6 สรุปลพัฒนาการของเมืองเพชรบุรีที่มีผลต่อรูปแบบย่านต่าง ๆ ของเมือง	147

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ภาพรวมเพชรบุรีในปัจจุบัน.....	166
4.1 สภาพทั่วไปของเมืองเพชรบุรี.....	166
4.1.1 ระดับภูมิภาค (จังหวัดเพชรบุรี).....	166
4.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพ.....	166
4.1.1.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	166
4.1.1.1.2 ภูมิประเทศและภูมิอากาศ....	168
4.1.1.1.3 ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำ.	170
4.1.1.1.4 การคมนาคมขนส่ง.....	174
4.1.1.1.5 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	179
4.1.1.1.6 การใช้ที่ดิน.....	181
4.1.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	181
4.1.1.2.1 เกษตรกรรม.....	182
4.1.1.2.2 พาณิชยกรรม.....	184
4.1.1.2.3 อุตสาหกรรม.....	185
4.1.1.2.4 การท่องเที่ยว.....	186
4.1.1.3 ลักษณะทางสังคม.....	187
4.1.1.3.1 การปกครองและประชากร....	187
4.1.1.3.2 การศาสนาและวัฒนธรรม....	188
4.1.1.3.3 การศึกษา.....	188
4.1.1.3.4 การสาธารณสุข.....	190

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.2 ระดับเมือง.....	191
4.1.2.1 ลักษณะทางกายภาพ.....	191
4.1.2.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	191
4.1.2.1.2 ภูมิประเทศและภูมิอากาศ....	193
4.1.2.1.3 ทรัพยากรธรรมชาติ.....	193
4.1.2.1.4 การคมนาคมขนส่ง.....	194
4.1.2.1.5 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	206
4.1.2.1.6 การใช้ที่ดิน/ราคาที่ดิน.....	207
4.1.2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	211
4.1.2.2.1 เกษตรกรรม.....	211
4.1.2.2.2 พาณิชยกรรม.....	212
4.1.2.2.3 อุตสาหกรรม.....	213
4.1.2.2.4 การท่องเที่ยว.....	214
4.1.2.3 ลักษณะทางสังคม.....	224
4.1.2.3.1 การปกครองและประชากร...	224
4.1.2.3.2 การศาสนาและวัฒนธรรม....	224
4.1.2.3.3 การศึกษา.....	225
4.1.2.3.4 การสาธารณสุข.....	226
4.2 การวิเคราะห์สภาพของเมืองในปัจจุบัน.....	227
4.3 ข้อเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการกำหนดพื้นที่ขยายตัวเมือง ในอนาคต.....	227

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สภาพการพัฒนาเพชรบุรีในปัจจุบัน.....	232
5.1 ในระดับภูมิภาค.....	232
5.1.1 ช่วงที่ 1 การเปลี่ยนแปลงในช่วงต้นของ รัชกาลปัจจุบัน.....	232
5.1.2 ช่วงที่ 2 ช่วงเปิดมิติใหม่ทางการท่องเที่ยว.....	235
5.1.3 ช่วงที่ 3 ช่วงเกิดการตื่นตัวในการซื้อขายที่ดิน.....	245
5.1.4 ช่วงที่ 4 การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับภูมิภาคอื่น.....	254
สรุป ลำดับการพัฒนาและบทบาทของเพชรบุรีในระดับภูมิภาค.....	256
5.2 ในระดับเมือง.....	260
ลำดับในการพัฒนาเพชรบุรีในระดับเมือง.....	263
1) ในด้านการตั้งถิ่นฐาน.....	263
2) ในด้านระบบคมนาคมขนส่ง.....	268
3) ในด้านการใช้ที่ดิน.....	268
4) ในด้านความหนาแน่น.....	278
5) ในด้านพื้นที่ที่มีการก่อสร้างอาคารกับพื้นที่ว่าง.....	282
5.3 ในระดับย่าน.....	286
1) ย่านสวนชมฟ้าเพชร.....	288
2) ย่าน 2 ฟังริมน้ำเพชร.....	303
3) ย่านตลาดเมืองเพชร.....	315
4) ย่านพิกาศัยเก่า (บริเวณถนนราชวิถี และซอยทรัพย์สิน).....	328

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5) ย่านเมืองเก่า (บริเวณวัดมหาธาตุ).....	346
6) ย่านเมืองเก่าด้านตะวันออกของเมือง.....	358
7) ย่านเมืองเก่าทางตอนใต้ (วัดเกาะ).....	369
8) ย่านศูนย์ราชการ.....	382
9) ย่านกระจายตัวของเมืองทางตอนเหนือ.....	392
10) ย่านกระจายตัวของเมืองด้านตะวันตกเฉียงเหนือ (ถนนเพชรเกษมก่อนเข้าเมือง).....	406
11) ย่านกระจายตัวของเมืองฝั่งตะวันตก.....	415
12) ย่านกระจายตัวของเมืองฝั่งตะวันออก (ถนนพหลโยธิน).....	425
13) ย่านกระจายตัวของเมืองทางตอนใต้.....	435
5.4 การเชื่อมโยงวิถีชีวิตความเป็นอยู่.....	445
5.5 เพชรบุรีในอนาคต.....	469
5.5.1 ในระดับภูมิภาค.....	469
5.5.2 ในระดับเมือง.....	470
5.5.3 ในระดับย่าน.....	471
5.6 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะสำหรับเมืองเพชรบุรี.....	471
5.7 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย.....	477
รายการอ้างอิง.....	479
ภาคผนวก.....	482
ประวัติผู้เขียน	486

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1	องค์ประกอบหลักของความเป็นประชาสังคม.....	27
ตารางที่ 2.2	องค์ประกอบและเงื่อนไขสำคัญของประชาสังคม.....	28
ตารางที่ 2.3	จุดอ่อนและจุดแข็งของการทำงานของประชาสังคมจังหวัดเพชรบุรี	42
ตารางที่ 2.4	จุดอ่อนและจุดแข็งของการทำงานของประชาสังคมจังหวัดน่าน.	43
ตารางที่ 2.5	จุดอ่อนและจุดแข็งของการทำงานของประชาสังคมจังหวัดสงขลา	45
ตารางที่ 2.6	จุดอ่อนและจุดแข็งของการทำงานของประชาสังคมจังหวัดขอนแก่น	47
ตารางที่ 4.1	แหล่งแร่และชนิดของแร่ธาตุที่ผลิตได้ของจังหวัดเพชรบุรี	172
ตารางที่ 4.2	ปริมาณรถยนต์และจักรยานยนต์ที่จดทะเบียนใหม่ในจังหวัดเพชรบุรี	177
ตารางที่ 4.3	แสดงจำนวนประชากรในจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2532.....	216
ตารางที่ 4.4	แสดงจำนวนประชากรในจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2533.....	217
ตารางที่ 4.5	แสดงจำนวนประชากรในจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2534.....	218
ตารางที่ 4.6	แสดงจำนวนประชากรในจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2535.....	219
ตารางที่ 4.7	แสดงจำนวนประชากรในจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2536.....	220
ตารางที่ 4.8	แสดงจำนวนประชากรในจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2537.....	221
ตารางที่ 4.9	แสดงจำนวนประชากรในจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2538.....	222
ตารางที่ 4.10	แสดงจำนวนประชากรในจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2539.....	223

สารบัญแนบที่

หน้า

แผนที่ที่ 3.1	แผนที่สังเขปแสดงอาณาจักรพูนัน.....	58
แผนที่ที่ 3.2	แผนที่สังเขปแสดงอาณาจักรทวาราวดี.....	62
แผนที่ที่ 3.3	แผนที่แสดงที่ตั้งของเมืองและโบราณสถานสำคัญในแหลมอินโดจีน....	71
แผนที่ที่ 3.4	อาณาจักรอู่ทองและศรีวิชัย.....	74
แผนที่ที่ 3.5	อาณาจักรสุโขทัย สมัยพ่อขุนรามคำแหง.....	76
แผนที่ที่ 3.6	แสดงที่ตั้งชุมชนดั้งเดิมในสมัยทวาราวดี-ศรีวิชัย.....	78
แผนที่ที่ 3.7	กลุ่มที่ตั้งของโบราณสถานในยุคก่อตั้งชุมชนเมือง.....	80
แผนที่ที่ 3.8	ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยโบราณเขียนตามแบบจีนในราว ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา.....	85
แผนที่ที่ 3.9	เส้นทางเดินทัพพม่าเข้ามาในดินแดนไทย.....	88
แผนที่ที่ 3.10	แสดงอาณาจักรอยุธยา สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช.....	91
แผนที่ที่ 3.11	แผนที่สังเขปแสดงที่ตั้งของวัดในสมัยอยุธยา.....	99
แผนที่ที่ 3.12	แสดงการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางเมืองและทิศทางการขยายตัวของเมือง	106
แผนที่ที่ 3.13	มณฑลราชบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 5.....	115
แผนที่ที่ 3.14	แผนที่จังหวัดเพชรบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 8.....	117
แผนที่ที่ 3.15	แผนที่ทางรถไฟของกรุงสยาม พ.ศ. 2446.....	123
แผนที่ที่ 3.16	แผนที่แสดงย่านวัดพระมหาธาตุในสมัยรัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5.....	128
แผนที่ที่ 4.1	แผนที่แสดงที่ตั้งของจังหวัดและอาณาเขต.....	167
แผนที่ที่ 4.2	แสดงขอบเขตการปกครองอำเภอในจังหวัดเพชรบุรี.....	169
แผนที่ที่ 4.3	แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญในจังหวัดเพชรบุรี.....	171
แผนที่ที่ 4.4	เส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างอำเภอ.....	176
แผนที่ที่ 4.5	แผนที่แผนการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2540.....	180

สารบัญแนบที่ (ต่อ)

	หน้า	
แผนที่ที่ 4.6	พื้นที่ที่มีศักยภาพในการกสิกรรม.....	183
แผนที่ที่ 4.7	แผนที่ชุมชนเมืองเพชรบุรี.....	192
แผนที่ที่ 4.8	ระบบถนนเชื่อมระหว่างชุมชนเมือง.....	195
แผนที่ที่ 4.9	ระบบถนนสายหลัก.....	198
แผนที่ที่ 4.10	ระบบถนนสายรอง.....	200
แผนที่ที่ 4.11	ระบบถนนสายย่อย.....	201
แผนที่ที่ 4.12	โครงข่ายถนนในชุมชนเมืองเพชรบุรี.....	203
แผนที่ที่ 4.13	ปริมาณการจราจรในชุมชนเมืองเพชรบุรี พ.ศ. 2532.....	205
แผนที่ที่ 4.14	แสดงสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเข้าร่วมกิจกรรมในเขตชุมชนเมือง 215 เพชรบุรี.....	215
แผนที่ที่ 4.15	การวิเคราะห์สภาพของเมืองในปัจจุบัน.....	228
แผนที่ที่ 4.16	ข้อเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการกำหนดพื้นที่ขยายตัวเมือง ในอนาคต (1).....	229
แผนที่ที่ 4.17	ข้อเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการกำหนดพื้นที่ขยายตัวเมือง ในอนาคต (2).....	230
แผนที่ที่ 4.18	ข้อเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการกำหนดพื้นที่ขยายตัวเมือง ในอนาคต (3).....	231
แผนที่ที่ 5.1	ลำดับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองเพชรบุรี พ.ศ. 2494-พ.ศ.2540	264
แผนที่ที่ 5.2	การใช้ที่ดินตัวเมืองเพชรบุรี พ.ศ. 2510.....	269
แผนที่ที่ 5.3	แสดงขอบเขตเนื้อเมือง พ.ศ. 2525.....	270
แผนที่ที่ 5.4	การใช้ที่ดินตัวเมืองเพชรบุรี พ.ศ. 2534.....	272
แผนที่ที่ 5.5	แสดงขอบเขตเนื้อเมือง พ.ศ. 2536.....	273
แผนที่ที่ 5.6	การใช้ประเภทอาคารต่าง ๆ ในเมืองเพชรบุรี พ.ศ. 2539.....	275

สารบัญแผนที่ (ต่อ)

	หน้า
แผนที่ที่ 5.7 แสดงพื้นที่หนาแน่น พ.ศ. 2539.....	277
แผนที่ที่ 5.8 แสดงตำแหน่งย่านต่าง ๆ ทั้ง 13 ย่าน.....	287
แผนที่ที่ 5.9 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	290
แผนที่ที่ 5.10 แสดงย่านสวนชมพูเพชร.....	291
แผนที่ที่ 5.11 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	300
แผนที่ที่ 5.12 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	302
แผนที่ที่ 5.13 แสดงย่าน 2 ผังแม่น้ำเพชร.....	304
แผนที่ที่ 5.14 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	312
แผนที่ที่ 5.15 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	314
แผนที่ที่ 5.16 ย่านตลาดเมืองเพชร.....	318
แผนที่ที่ 5.17 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	325
แผนที่ที่ 5.18 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	327
แผนที่ที่ 5.19 แสดงย่านพิทักษ์เก่าบริเวณถนนราชวิถีและซอยทรัพย์สิน	329
แผนที่ที่ 5.20 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	343
แผนที่ที่ 5.21 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	345
แผนที่ที่ 5.22 ย่านเมืองเก่าบริเวณวัดมหาธาตุ.....	347
แผนที่ที่ 5.23 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	355
แผนที่ที่ 5.24 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	357
แผนที่ที่ 5.25 ย่านเมืองเก่าด้านตะวันออกของเมือง (บริเวณวัดใหญ่สุวรรณาราม)	359
แผนที่ที่ 5.26 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	366
แผนที่ที่ 5.27 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	368
แผนที่ที่ 5.28 ย่านเมืองเก่าทางตอนใต้ (วัดเกาะ).....	370

สารบัญแนบที่ (ต่อ)

	หน้า
แผนที่ที่ 5.29 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	379
แผนที่ที่ 5.30 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	381
แผนที่ที่ 5.31 ย่านศูนย์ราชการ.....	383
แผนที่ที่ 5.32 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	389
แผนที่ที่ 5.33 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	391
แผนที่ที่ 5.34 ย่านกระจายตัวของเมืองทางตอนเหนือ.....	393
แผนที่ที่ 5.35 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	403
แผนที่ที่ 5.36 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	405
แผนที่ที่ 5.37 แสดงแนวเส้นทางถนนเพชรเกษมเดิมในสมัยรัชกาลที่ 5.....	406
แผนที่ที่ 5.38 ย่านกระจายตัวของเมืองด้านตะวันตกเฉียงเหนือ (ถนนเพชรเกษม ก่อนเข้าเมือง.....	407
แผนที่ที่ 5.39 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	412
แผนที่ที่ 5.40 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	414
แผนที่ที่ 5.41 ย่านกระจายตัวของเมืองฝั่งตะวันตก (ถนนราชดำเนินถึงถนน เพชรเกษมเลี้ยงเมือง).....	416
แผนที่ที่ 5.42 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	422
แผนที่ที่ 5.43 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	424
แผนที่ที่ 5.44 ย่านกระจายตัวของเมืองฝั่งตะวันออก (ถนนโพธิ์การ้อง).....	426
แผนที่ที่ 5.45 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	432
แผนที่ที่ 5.46 ลักษณะเฉพาะของย่าน.....	434
แผนที่ที่ 5.47 ย่านกระจายตัวของเมืองทางตอนใต้ (ถนนเพชรเกษมสายเดิมถึง ถนนเพชรเกษมเลี้ยงเมือง).....	436
แผนที่ที่ 5.48 แสดงแนวเส้นทางเกวียนในสมัยรัชกาลที่ 5.....	438
แผนที่ที่ 5.49 การวิเคราะห์และเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นไปได้.....	444

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 3.1 ธรรมจักรศิลา ที่แหล่งโบราณคดีบ้านหนองบรวง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.....	64
ภาพที่ 3.2 โกลนพระพุทธรูปศิลา พบที่แหล่งโบราณคดี บ้านหนองบรวง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.....	65
ภาพที่ 3.3 หินบด พบที่แหล่งโบราณคดี อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี	65
ภาพที่ 3.4 ตลับเคลือบสีขาว ผลิตจากเตาหนานอัน มณฑลหูเจี้ยน ประเทศจีน พบที่เขาน้อย อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี....	67
ภาพที่ 3.5 แผ่นศิลารูปแบนกลม มีรูตรงกลาง พบที่แหล่งโบราณคดี บ้านผาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี.....	67
ภาพที่ 3.6 ปรากฏวัดกำแพงแลง.....	82
ภาพที่ 3.7 เพชรบุรีและคาบสมุทรภาคใต้.....	87
ภาพที่ 3.8 พระปรากฏวัดมหาธาตุ.....	97
ภาพที่ 3.9 พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม.....	97
ภาพที่ 3.10 ภาพลายเส้นพระนครคีรี ในหนังสือของอังรี มูโอต์.....	119
ภาพที่ 3.11 รูปสะพานช่างในรัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5.....	120
ภาพที่ 3.12 พระราชวังพระรามราชนิเวศน์.....	122
ภาพที่ 3.13 อาคารเครื่องไม้หลังคามุงจากบริเวณตลาดเมืองเพชร.....	126
ภาพที่ 3.14 บรรยากาศตลาดเมืองเพชร ในสมัยรัชกาลที่ 5.....	130
ภาพที่ 3.15 บริเวณริมแม่น้ำมองจากพระราชวังบ้านปืน.....	132
ภาพที่ 3.16 ท่งนาบริเวณบ้านปืนใหญ่สมัยรัชกาลที่ 5.....	133
ภาพที่ 3.17 บ้านเรือนประชาชนทั่วไปในสมัยรัชกาลที่ 5.....	134
ภาพที่ 3.18 รัชกาลที่ 5 เสด็จตลาด ราษฎรอรับเสด็จที่ตลาดเมืองเพชร	135
ภาพที่ 3.19 การก่อสร้างพระราชวังบ้านปืน ในสมัยรัชกาลที่ 5.....	136

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่ 3.20	ถนนคลองกระแชง ในสมัยรัชกาลที่ 6.....	139
ภาพที่ 3.12	พระตำหนักมุงจากชั่วคราวที่ชายทะเลหาดเจ้าสำราญ.....	141
ภาพที่ 3.22	พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ที่ประทับแรมในฤดูร้อน สร้างใน สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	142
ภาพที่ 4.1	ธนาคารพาณิชย์ในจังหวัดเพชรบุรี.....	185
ภาพที่ 4.2	โรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ริมนนเพชรเกษม ที่อำเภอเขาย้อย.....	186
ภาพที่ 4.3	พระภิกษุสงฆ์ออกบิณฑบาตรในตอนเช้า.....	189
ภาพที่ 4.4	โรงงานแปรรูปสินค้าทางการเกษตร.....	211
ภาพที่ 4.5	หาบเร่-แผงลอยในบริเวณตลาด.....	212
ภาพที่ 4.6	โรงงานผลิตขนมหวาน "แม่ปิ่น".....	213
ภาพที่ 4.7	โรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบุรี.....	227
ภาพที่ 5.1	เพชรบุรีของเรา.....	259
ภาพที่ 5.2	หมู่บ้านจัดสรรใหม่ในซอยเจตนาลอง.....	266
ภาพที่ 5.3	การก่อสร้างอาคารใหม่แทนที่อาคารเดิมบริเวณหน้าวัดมหาธาตุ	267
ภาพที่ 5.4	แสดงภาพถ่ายทางอากาศชุมชนเมืองเพชรบุรี พ.ศ. 2536...	276
ภาพที่ 5.5	สวนชมพู่เพชร.....	284
ภาพที่ 5.6	การขายอาหารในตอนกลางคืน.....	285
ภาพที่ 5.7	ย่านที่ 1 : ย่านสวนชมพู่เพชร.....	289
ภาพที่ 5.8	ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านสวนชมพู่เพชร...	292
ภาพที่ 5.9	บ้านเรือนทรงไทยริมแม่น้ำเพชรบุรี.....	293
ภาพที่ 5.10	ชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมแต่ลดจำนวนลง.....	294
ภาพที่ 5.11	นั่งร้านในสวนชมพู่.....	295

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.12 สวนชมพู่บริเวณใกล้วัดชมพูน.....	295
ภาพที่ 5.13 สวนชมพู่เพชรบริเวณริมแม่น้ำ.....	296
ภาพที่ 5.14 บ้านสวนในบริเวณสวนชมพู่เพชร.....	296
ภาพที่ 5.15 เรือนไทยซึ่งพบได้ที่ทั่วไปในบริเวณสองฝั่งแม่น้ำทางตอนเหนือ	297
ภาพที่ 5.16 เรือนไทยในสมัยรัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5.....	297
ภาพที่ 5.17 บ้านที่ชาวอีสานท้องถิ่นเคยเย็บใบจากเป็นผาบ้านและหลังคา..	298
ภาพที่ 5.18 บ้านในชนบททางตอนเหนือใกล้บางตะบูน.....	298
ภาพที่ 5.19 ย่านที่ 2 : ย่าน 2 ฝั่งริมแม่น้ำเพชร.....	301
ภาพที่ 5.20 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่าน 2 ฝั่งแม่น้ำเพชร	305
ภาพที่ 5.21 บ้านริมแม่น้ำเพชรบุรี ช่วงใกล้วัดพระมหาธาตุ พ.ศ. 2500..	306
ภาพที่ 5.22 ริมท่าน้ำวัดพลับพลาไชย.....	307
ภาพที่ 5.23 การล้างถ่วงอกที่ท่าน้ำบริเวณตลาดใกล้สะพานพระจอมเกล้า..	309
ภาพที่ 5.24 การซักผ้าบริเวณริมแม่น้ำ.....	309
ภาพที่ 5.25 บริเวณสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ถ่ายจากสะพานพระจอมเกล้าฯ..	310
ภาพที่ 5.26 ผายน้ำล้นบริเวณหน้าวัดอัมพวัน.....	310
ภาพที่ 5.27 ย่านที่ 3 : ตลาดเมืองเพชร.....	313
ภาพที่ 5.28 ความเป็นมาและพัฒนาการของย่าน.....	316
ภาพที่ 5.29 ความเป็นมาและพัฒนาการของย่าน (ต่อ).....	317
ภาพที่ 5.30 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านตลาดเมืองเพชร	319
ภาพที่ 5.31 บรรยากาศของตลาดเมืองเพชร.....	321
ภาพที่ 5.32 บรรยากาศในบริเวณถนนสุรินทร์ถาไชยซึ่งเป็นย่านการค้าสำคัญ	322
ภาพที่ 5.33 ในซอยหลังตึกจะคังคัง ไปด้วยผู้คนมาจับจ่ายใช้สอย.....	322
ภาพที่ 5.34 แม่ค้ากำลังจัดสินค้าเตรียมขายปลีกในตอนเช้า.....	323
ภาพที่ 5.35 ในตลาดมีทั้งอาหารสดและอาหารสำเร็จรูปนานาชนิด.....	323

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.36 ย่านที่ 4 : ย่านพักอาศัยเก่า.....	326
ภาพที่ 5.37 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านพักอาศัยเก่าบริเวณ ถนนราชวิถีและซอยทรัพย์สัน.....	330
ภาพที่ 5.38 ความเป็นมาและพัฒนาการของย่าน.....	331
ภาพที่ 5.39 ความเป็นมาและพัฒนาการของย่าน (ต่อ).....	332
ภาพที่ 5.40 อาคารเรือนไทยสมัยรัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5 ในซอยศิริมิตร..	334
ภาพที่ 5.41 ในซอยศิริมิตรใกล้วัดซอย เป็นย่านพักอาศัยเก่าแก่ตั้งแต่สมัย อยุธยา.....	334
ภาพที่ 5.42 บ้านพักอาศัยแบบครึ่งตึกครึ่งไม้ อายุประมาณ 40 ปี.....	335
ภาพที่ 5.43 บ้านพักอาศัยแบบตึก อายุประมาณ 50 ปี.....	335
ภาพที่ 5.44 บ้านพักอาศัยในซอยทรัพย์สัน อายุประมาณ 30 ปี.....	336
ภาพที่ 5.45 บ้านพักอาศัยในรูปแบบปัจจุบัน อายุประมาณ 20 ปี.....	336
ภาพที่ 5.46 อาคารในรูปแบบปัจจุบันอายุประมาณ 3-5 ปี ในซอยศิริมิตร..	337
ภาพที่ 5.47 บริเวณริมถนนซอยมีการก่อสร้างอาคารใหม่เกือบทั้งหมด.....	337
ภาพที่ 5.48 บริเวณที่โล่งว่างด้านหน้าเขาวัง ปัจจุบันเทศบาลได้ปรับปรุง เป็นสนามกีฬา.....	338
ภาพที่ 5.49 สระว่ายน้้ำซึ่งก่อสร้างในปี พ.ศ. 2538.....	338
ภาพที่ 5.50 ภาพหอซั้ววาลเวียงชัย.....	340
ภาพที่ 5.51 ภาพร้านค้าขนมเขิงเขาวัง.....	341
ภาพที่ 5.52 ย่านที่ 5 : ย่านเมืองเก่า (บริเวณวัดมหาธาตุ).....	344
ภาพที่ 5.53 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านเมืองเก่า (บริเวณวัดมหาธาตุ).....	348

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.54 ภาพบ้านเรือนในซอยวัดยาง.....	349
ภาพที่ 5.55 ภาพถนนคลองกระแชงในสมัยรัชกาลที่ 5.....	351
ภาพที่ 5.56 ภาพบ้านพักอาศัยแฝด 2 หลัง.....	352
ภาพที่ 5.57 ภาพเรือนแถวไม้หน้าวัดมหาธาตุ.....	353
ภาพที่ 5.58 ภาพบ้านไม้หลังคาทรงปั้นหย่าในสมัยรัชกาลที่ 5.....	353
ภาพที่ 5.59 ย่านที่ 6 : ย่านเมืองเก่าด้านตะวันออกของเมือง (บริเวณวัดใหญ่สุวรรณาราม).....	356
ภาพที่ 5.60 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านเมืองเก่าด้าน ตะวันออกของเมือง (บริเวณวัดสุวรรณาราม).....	360
ภาพที่ 5.61 ภาพวัดใหญ่สุวรรณาราม.....	361
ภาพที่ 5.62 ศาลาการเปรียญในวัดใหญ่สุวรรณาราม.....	364
ภาพที่ 5.63 ย่านที่ 7 : ย่านเมืองเก่าทางตอนใต้ (วัดเกาะ).....	367
ภาพที่ 5.64 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านเมืองเก่าทางตอนใต้ (วัดเกาะ).....	371
ภาพที่ 5.65 ภาพอาคารบ้านเรือนริมถนนพานิชเจริญ.....	373
ภาพที่ 5.66 ภาพป่าเมือง.....	377
ภาพที่ 5.67 ย่านที่ 8 : ย่านศูนย์ราชการ.....	380
ภาพที่ 5.68 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านศูนย์ราชการ....	384
ภาพที่ 5.69 ภาพอาคารเรือนแถวไม้ 2 ชั้น ริมถนนคลองกระแชง.....	385
ภาพที่ 5.70 อาคารเรือนแถวไม้ 2 ชั้น สมัยรัชกาลที่ 6 บริเวณริมถนน คลองกระแชง.....	387
ภาพที่ 5.71 อาคารเรือนแถวไม้สมัยรัชกาลที่ 7 ไร่ค้าขายและพักอาศัย...	387
ภาพที่ 5.72 ย่านที่ 9 : ย่านกระจายตัวทางตอนเหนือของเมือง.....	390

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.73 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านกระจายตัวของเมือง ทางตอนเหนือ.....	394
ภาพที่ 5.74 การติดตั้งท่อระบายน้ำในบริเวณย่านกระจายตัวของเมืองทาง ตอนเหนือ.....	396
ภาพที่ 5.75 สภาพของถนนเป็นถนนดิน ไม่มีท่อระบายน้ำเป็นส่วนใหญ่.....	396
ภาพที่ 5.76 อาคารพักอาศัยทางตอนเหนือของทางรถไฟ อายุประมาณ 30 ปี	397
ภาพที่ 5.77 สภาพของถนนยังเป็นถนนผิวหินคลุก และถนนดิน.....	397
ภาพที่ 5.78 ความเป็นมาและพัฒนาการของย่าน.....	398
ภาพที่ 5.79 ความเป็นมาและพัฒนาการของย่าน (ต่อ).....	399
ภาพที่ 5.80 ภาพบ้านเรือนไทยริมแม่น้ำในสมัยรัชกาลที่ 4.....	400
ภาพที่ 5.81 ย่านที่ 10: ย่านกระจายตัวของเมืองด้านตะวันตกเฉียงเหนือ..	404
ภาพที่ 5.82 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านกระจายตัวของเมือง ด้านตะวันตกเฉียงเหนือ (ถนนเพชรเกษมก่อนเข้าเมือง).....	408
ภาพที่ 5.83 ภาพโรงสีข้าวบริเวณริมถนนเพชรเกษม (ฝั่งเหนือ).....	409
ภาพที่ 5.84 ภาพร้านขนมหวานบริเวณริมถนนเพชรเกษม.....	410
ภาพที่ 5.85 ย่านที่ 11 : ย่านกระจายตัวของเมืองฝั่งตะวันตก.....	413
ภาพที่ 5.86 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านกระจายตัวของเมือง ฝั่งตะวันตก.....	417
ภาพที่ 5.87 ภาพหมู่บ้านจัดสรรใหม่ทางด้านตะวันตกของถนนราชดำเนิน....	419
ภาพที่ 5.88 ภาพพระราชวังวรมราชินีเวศน์.....	420
ภาพที่ 5.89 ย่านที่ 12 : ย่านกระจายตัวของเมืองฝั่งตะวันออก (ถนนโพธิ์กาบัง).....	423
ภาพที่ 5.90 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2536 แสดงย่านกระจายตัวของเมือง ฝั่งตะวันออก (ถนนโพธิ์กาบัง).....	427